
БЕЗПЕЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ У СУДОВІЙ ПРАКТИЦІ ТА ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

Блащук Т. В.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-497-9-29>

Вступ

Середовище життєдіяльності людини є важливим аспектом, що визначає умови існування, життя та здоров'я громадян. Проте в сучасних умовах стрімкого техногенного розвитку виникає загроза погіршення екологічного стану, що ставить під загрозу безпеку життя і здоров'я населення. В Україні існує ряд законодавчих актів, спрямованих на захист середовища життєдіяльності, проте ефективність їх реалізації залишається недостатньою. Основною проблемою є відсутність чітких механізмів правозастосування та складність доведення екологічних порушень у судовій практиці.

Метою роботи є комплексний аналіз законодавства України та судової практики у сфері захисту безпечного середовища життєдіяльності людини, виявлення основних прогалин у правовому регулюванні та розробка рекомендацій щодо вдосконалення правозастосовної практики. Особлива увага приділяється вивченню взаємозв'язку національного законодавства з міжнародними стандартами та їхньому впливу на забезпечення безпеки середовища життєдіяльності людини.

Сучасні наукові дослідження в Україні у сфері права відображають ключові виклики, пов'язані з охороною здоров'я населення в умовах війни та пандемії, а також правовим забезпеченням безпеки середовища життєдіяльності людини. Приділяється значна увага адаптації українського законодавства до міжнародних стандартів та ефективності правозастосовної діяльності.

Так, Децик О.З.¹ аналізує становлення системи громадського здоров'я в Україні, зосереджуючись на необхідності впровадження

---

¹ Децик О. З. Формування системи громадського здоров'я в Україні: вчора, сьогодні, завтра. *Розвиток системи громадського здоров'я України в умовах війни та післявоєнної відбудови*: матеріали всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю (м. Ужгород, 5–6 жовтня 2023 р.). Ужгород, 2023. С. 83.

нових стратегій у повоєнний період. Особливу увагу приділено розвитку інфраструктури для підтримання здорового середовища.

Хожило І. І.² досліджує вплив пандемії та війни на респіраторне здоров'я населення, підкреслюючи інтеграцію медичних та екологічних заходів у державну політику. Він також аналізує нові методи контролю забруднення повітря.

Панкевич О. та Гаврильців М. досліджують захист екологічних прав через рішення Страсбурзького суду, наголошуючи на філософсько-правових аспектах судових рішень та їхній ролі у формуванні правозахисних механізмів³.

Скупейко А. В. та інші акцентують на правовому забезпеченні соціальної безпеки в контексті сталого розвитку⁴. Дослідження підкреслює важливість комплексного підходу до захисту природних ресурсів та збереження прав майбутніх поколінь.

Автор, спільно із колегами експертами у сфері охорони громадського здоров'я, ініціювала розгляд питання про необхідність комплексного підходу до вирішення проблем із забезпечення охорони здоров'я людини через прийняття Кодексу з охорони здоров'я, який на наше глибоке переконання, повинен містити окремий розділ: «Організація та діяльність системи охорони здоров'я, щодо безпечного середовища життєдіяльності людини»⁵.

Загалом, ці дослідження демонструють послідовний підхід до вирішення проблем безпеки середовища життєдіяльності людини через призму правових, соціальних та медико-екологічних аспектів, пропонуючи вдосконалення існуючих механізмів регулювання у цій сфері.

---

² Хожило І. І. Охорона респіраторного здоров'я як напрям державної політики України: наукова дискусія у фокусі пандемії та війни. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2023. № 4. С. 61

³ Панкевич О., Гаврильців М. Концепція захисту екологічних прав у практиці Страсбурзького суду: деякі загальнотеоретичні та філософсько-правові аспекти. *Право України*. 2023. № 6. С. 51

⁴ Скупейко А. В. та ін. Правове забезпечення соціальної безпеки в контексті сталого розвитку. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2024. Вип. 41. С. 381–386

⁵ Блащук Т.В. Медичний кодекс чи Кодекс з охорони здоров'я? /Т.В.Блащук, І.В.Гушук, О.М.Вівсянник // Р68 Роль і значення Основ законодавства України про охорону здоров'я для системи охорони здоров'я і забезпечення прав людини: збірник наукових статей. Упорядники: І. Я. Сенюта, Х. Я. Терешко. Львів: ЛОБФ «Медицина і право». 2022. 114 с., С.11

1. Теоретичні основи поняття «середовище життєдіяльності людини»

Поняття «середовище життєдіяльності людини» займає центральне місце в сучасних дискусіях про безпеку життя та здоров'я людини, екологічну безпеку та сталий розвиток суспільства. Воно включає сукупність фізичних, хімічних, біологічних та соціокультурних факторів, які впливають на людину протягом її життя, визначаючи умови її існування, здоров'я та добробуту. Це поняття вимагає глибокого розуміння складових середовища, значення його безпечності для людини, а також принципів, що забезпечують цю безпеку.

Складові середовища життєдіяльності людини можна поділити на три основні компоненти: природне, соціально-культурне та техногенне середовище. **Природне середовище** включає всі елементи, що існують незалежно від людської діяльності: атмосферу, гідросферу, літосферу та біосферу. Ці складові є критичними для підтримки життя на Землі, адже від їхнього стану залежить здоров'я людини, зокрема через чистоту повітря, води та ґрунту. Наприклад, забруднення атмосферного повітря є серйозною загрозою, що може призвести до розвитку респіраторних та серцево-судинних захворювань, підвищення рівня смертності серед населення⁶.

Соціально-культурне середовище охоплює взаємодії людини з іншими членами суспільства, включаючи соціальні ролі, норми, цінності та культурні традиції. У сучасному інформаційному суспільстві значення цього компонента зростає, оскільки забезпечення соціальної гармонії, захисту від кіберзагроз та збереження конфіденційності інформації стають важливими аспектами життєдіяльності людини. Соціально-культурне середовище формує особистість, впливає на рівень її освіти, моральні цінності та соціальну інтеграцію.

Техногенне/антропогенне середовище включає всі об'єкти, створені людством для задоволення власних потреб, такі як транспортна інфраструктура, промислові та енергетичні комплекси. Цей компонент середовища життєдіяльності є водночас джерелом розвитку та загрозою, оскільки інтенсивний технологічний прогрес призводить до додаткових ризиків. Це можуть бути технологічні аварії, які призводять до забруднення навколишнього середовища або виснаження природних ресурсів, що впливає на якість життя майбутніх поколінь.

Значення безпечного середовища життєдіяльності для здоров'я і добробуту людини важко переоцінити. Умови, в яких живе людина, безпосередньо впливають на її здоров'я та якість життя. Принципи безпеки життєдіяльності людини є основою для регулювання відносин у

---

⁶ Всесвітня організація охорони здоров'я. Забруднення повітря і здоров'я: доповідь. Женева: ВООЗ, 2016

цій сфері, забезпечуючи інтеграцію екологічних, соціальних та економічних факторів.

Один із ключових принципів – це **принцип системності**, який передбачає розгляд середовища життєдіяльності як єдиного цілого, де всі компоненти взаємопов'язані та взаємодіють між собою. Важливим є також **принцип нормування**, який полягає у встановленні нормативів допустимого впливу на навколишнє середовище при здійсненні господарської діяльності. Це дозволяє запобігати надмірному виснаженню ресурсів та забрудненню середовища. **Принцип ергономічності** підкреслює необхідність створення таких умов, які забезпечують максимальну безпеку і комфорт людини у взаємодії з техногенним середовищем. Це включає використання безпечних технологій, що мінімізують ризики для здоров'я та зменшують негативний вплив на навколишнє середовище. Особливо важливим є **принцип відповідальності за забруднення**, який зобов'язує тих, хто спричиняє забруднення, відшкодовувати завдану шкоду та вживати заходів для запобігання подальшим порушенням.

Ці принципи реалізовані у **Концепції сталого розвитку** (Ріо-де-Жанейро, 1992 рік)⁷, що закликає дотримуватись балансу між задоволенням потреб людства і захистом інтересів майбутніх поколінь, в тому числі їх потреби у безпечному та здоровому довкіллі (безпечному середовищі життєдіяльності людини).

2. Законодавче регулювання середовища життєдіяльності людини в Україні

Законодавче регулювання середовища життєдіяльності людини в Україні базується на системі нормативно-правових актів, які закріплюють основні принципи безпеки середовища життєдіяльності людини, захисту навколишнього середовища та здоров'я громадян. Це регулювання спрямоване на створення умов для сталого розвитку суспільства, забезпечення екологічної рівноваги та охорони прав людини на безпечне середовище.

Конституція України (1996) є основним правовим актом, що встановлює основи регулювання середовища життєдіяльності людини⁸. Вона визначає екологічні права громадян і зобов'язує державу їх забезпечувати. **Стаття 50** гарантує право на безпечне довкілля та відшкодування шкоди, що є основою для всього екологічного

---

⁷ Концепція сталого розвитку, прийнята на Саміті Землі в Ріо-де-Жанейро, 1992 рік. *Доповідь ООН*. Нью-Йорк: ООН, 1992

⁸ Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141

законодавства, встановлюючи правові рамки для інших нормативно-правових актів з питань безпеки середовища життєдіяльності людини.

Одним з ключових законів у цій сфері є **Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»** 1991 року⁹. Він встановлює правові, економічні та соціальні основи охорони природи, раціонального використання природних ресурсів і забезпечення безпеки середовища життєдіяльності людини. Закон зобов'язує державні та місцеві органи влади запобігати забрудненню, зберігати природні ресурси і створювати умови для екологічно безпечної життєдіяльності. Він також передбачає відповідальність за порушення екологічного законодавства, включаючи штрафи та припинення діяльності, що завдає шкоди довкіллю.

Кодекс цивільного захисту України¹⁰ (2013) регулює захист населення і територій від надзвичайних ситуацій природного та техногенного характеру. Він визначає правові та організаційні засади захисту, а також встановлює права і обов'язки громадян і органів влади. Особлива увага приділяється запобіганню надзвичайним ситуаціям та мінімізації їх наслідків. Кодекс зобов'язує державні органи підготуватися до реагування на потенційні загрози, що можуть впливати на середовище життєдіяльності людини, і організовувати ефективну координацію управління у разі надзвичайних ситуацій.

Закон України «Про систему громадського здоров'я» (2022)¹¹ вводить нові вимоги до екологічного законодавства, зокрема щодо захисту населення від шкідливих факторів довкілля. Закон визначає засади функціонування системи громадського здоров'я, включаючи моніторинг і контроль якості повітря, води, продуктів харчування та інших факторів, що впливають на здоров'я. Він зобов'язує державні та місцеві органи розробляти і впроваджувати програми профілактики захворювань, спричинених впливом довкілля, та забезпечувати екологічну безпеку на всіх рівнях.

Законодавство України у сфері охорони навколишнього середовища інтегроване з міжнародними стандартами, зокрема через ратифікацію **Орхуської конвенції**¹². Ця конвенція гарантує право на доступ до екологічної інформації, участь у прийнятті рішень щодо довкілля та

---

⁹ Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 року № 1264-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. Ст. 546.

¹⁰ Кодекс цивільного захисту України від 2 жовтня 2012 року № 5403-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 34–35. Ст. 458

¹¹ Про систему громадського здоров'я: Закон України від 6 вересня 2022 року № 2573-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2022. № 44. Ст. 386

¹² Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості у процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція) від 25 червня 1998 року. *Офіційний вісник України*. 1999. № 31. Ст. 246

доступ до правосуддя у справах екологічних порушень. Вона зобов'язує держави-учасниці забезпечувати прозорість та підзвітність екологічної політики, що сприяє ефективнішому захисту екологічних прав громадян.

Українське законодавство також включає **Водний кодекс України**, прийнятий у 1995 році¹³, який регулює питання охорони водних ресурсів, їх раціонального використання та відтворення. Закон встановлює правові засади управління водними ресурсами, включаючи вимоги до якості води, запобігання забрудненню та захисту від негативного впливу господарської діяльності. Водний кодекс зобов'язує суб'єктів господарювання отримувати дозволи на спеціальне водокористування, а також передбачає відповідальність за порушення правил використання водних ресурсів.

Земельний кодекс України, прийнятий у 2001 році¹⁴, регулює правові основи охорони і використання земельних ресурсів, встановлюючи принципи раціонального землекористування та захисту ґрунтів. Кодекс передбачає обов'язок власників земельних ділянок і землекористувачів здійснювати заходи з охорони земель, включаючи запобігання ерозії ґрунтів, забрудненню та іншим негативним впливам. Важливою складовою є також обов'язок державних органів здійснювати контроль за дотриманням земельного законодавства та вживати заходів для усунення порушень.

Серед інших важливих нормативно-правових актів слід зазначити **Закон України «Про оцінку впливу на довкілля»**, прийнятий у 2017 році¹⁵. Цей закон впроваджує європейську практику оцінки впливу на навколишнє середовище перед здійсненням господарської діяльності, яка може мати значний вплив на довкілля. Закон передбачає обов'язкову оцінку впливу проєктів на навколишнє середовище, включаючи громадське обговорення та врахування думки громадськості під час прийняття рішень.

Законодавче регулювання середовища життєдіяльності людини в Україні демонструє прагнення держави забезпечити екологічну безпеку та захист прав громадян на безпечне довкілля. Однак, для досягнення повної ефективності цих правових норм необхідне постійне вдосконалення законодавчої бази, а також покращення механізмів контролю та відповідальності за екологічні правопорушення. Інтеграція українського законодавства з міжнародними стандартами є важливим

---

¹³ Водний кодекс України від 6 червня 1995 року № 213/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 24. Ст. 189

¹⁴ Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3–4. Ст. 27

¹⁵ Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23 травня 2017 року № 2059-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 29. Ст. 315

кроком до підвищення рівня екологічної свідомості та забезпечення сталого розвитку суспільства.

3. Судова практика у сфері захисту середовища життєдіяльності

Судова практика у сфері захисту середовища життєдіяльності в Україні відображає складність і багатогранність процесу доведення екологічних порушень та спричиненої ними шкоди. Відсутність чітких доказів, особливо у питаннях встановлення причинно-наслідкових зв'язків між діями відповідачів та негативними наслідками для довкілля та здоров'я людей, є головною проблемою, з якою стикаються як позивачі, так і суди.

Складнощі у доведенні екологічних порушень часто пов'язані з недостатньою кількістю або якістю доказів, що надаються позивачами. Відсутність конкретних даних, таких як результати екологічних експертиз, медичні висновки або факти, які безпосередньо вказують на зв'язок між діями відповідача та негативними наслідками, значно ускладнює можливість успішного судового розгляду. В результаті багато справ закінчуються на користь відповідачів через брак доказової бази.

Наприклад, у справі **«Кац та інші проти України»** Європейський суд з прав людини (ЄСПЛ) встановив, що органи державної влади не забезпечили належного надання медичної допомоги особі, яка перебувала під вартою та страждала від ВІЛ та інших серйозних захворювань¹⁶. Заявники стверджували, що їхня дочка та мати, Ольга Біляк, померла в слідчому ізоляторі через ускладнення, спричинені ВІЛ, оскільки не отримала належної медичної допомоги. Суд зазначив, що держава не виконала свого обов'язку щодо забезпечення права на життя, порушивши статтю 2 Європейської конвенції з прав людини.

Подібні проблеми спостерігаються і в національній судовій практиці. У справі № 761/24076/15-ц позивачка звернулася до суду з позовом про відшкодування моральної шкоди у зв'язку з інфікуванням її сина ВІЛ після переливання крові без згоди батьків¹⁷. Суди встановили, що Київський міський центр крові знав про інфікування одного з донорів, але не вжив необхідних заходів для попередження реципієнтів. Верховний Суд дійшов висновку, що Міністерство охорони здоров'я та Центр крові несуть відповідальність за завдану шкоду, оскільки не забезпечили належний контроль та безпеку при переливанні крові.

---

¹⁶ Справа «Кац та інші проти України» (заява № 29971/04): рішення Європейського суду з прав людини від 6 травня 2009 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_485#Text (дата звернення: 10.01.2024)

¹⁷ Постанова Верховного Суду від 29 листопада 2023 р. у справі № 537/3673/21. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115423806> (дата звернення: 03.01.2024)

Однією з головних проблем є також недостатнє правове регулювання механізмів доказування у таких справах. Відсутність чітких критеріїв для оцінки шкоди та впливу на довкілля, а також складність проведення екологічних та медичних експертиз часто стають бар'єрами на шляху до справедливого вирішення справ.

Крім того, суди нерідко покладаються на формальні ознаки правопорушень, не приділяючи достатньої уваги комплексному аналізу ситуації. У справі «**М.К. проти України**» ЄСПЛ вказав на недостатній захист приватного життя особи та недоліки у процесі доказування, що призвело до порушення права на повагу до приватного життя¹⁸. Суд встановив, що розголошення медичним закладом інформації про ВІЛ-статус матері заявниці без її згоди є втручанням у приватне життя, яке не було виправдане національним законодавством.

Ці фактори свідчать про необхідність вдосконалення правозастосовної практики у сфері захисту середовища життєдіяльності. Зокрема, це може бути досягнуто шляхом розробки чіткіших законодавчих норм щодо доказування екологічної шкоди, підвищення вимог до проведення екологічних та медичних експертиз, а також посилення відповідальності за порушення екологічних стандартів. Такий підхід дозволить ефективніше захищати права громадян на безпечне довкілля та покращити якість судових рішень у цій важливій сфері.

У справі «**Оял проти Турецької Республіки**» ЄСПЛ розглядав питання щодо зараження дитини ВІЛ внаслідок переливання крові та плазми¹⁹. Суд дійшов висновку, що хоча стаття 2 Конвенції не вимагає обов'язкового відкриття кримінального провадження у випадках медичної недбалості, держава повинна забезпечити ефективні цивільно-правові засоби захисту. ЄСПЛ встановив, що національні суди присудили компенсацію, але її розмір був недостатнім для покриття витрат на лікування протягом усього життя заявника, що не відповідає вимогам ефективного засобу захисту.

В українській судовій практиці також існують справи, де позивачі стикаються з труднощами у доведенні причинно-наслідкових зв'язків. У справі № 520/10475/17 позивачка вимагала відшкодування моральної

---

¹⁸ Справа «М.К. проти України» (заява № 24867/13): рішення Європейського суду з прав людини від 15 вересня 2022 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_i18#Text (дата звернення: 21.01.2024)

¹⁹ Справа «Оял проти Турецької Республіки» (Заява № 4864/05): рішення Європейського суду з прав людини від 23 березня 2010 року URL: http://medicallaw.org.ua/fileadmin/user_upload/pdf/19_oial.pdf (дата звернення: 03.01.2024)

шкоди через розголошення ВІЛ-статусу її сусідки²⁰. Суд відмовив у задоволенні позову, оскільки позивачка не надала доказів, що підтверджують наявність у сусідки інфекційних хвороб та їх вплив на здоров'я позивачки і її доньки. Це рішення підтверджує важливість належного збирання доказів та дотримання процесуальних норм.

Статистика свідчить, що лише у серпні 2023 року в Україні було зафіксовано 1 424 випадки туберкульозу, а 12 662 людини проходили лікування у травні цього ж року²¹. Ці цифри свідчать про актуальність проблеми інфекційних захворювань та необхідність ефективного правового захисту громадян.

Україна також повинна виконувати національні зобов'язання, закріплені в **Політичній декларації Ради високого рівня ООН з питань боротьби з туберкульозом** від 22 вересня 2023 року²². Декларація передбачає посилення заходів щодо зниження смертності від туберкульозу, покращення методів лікування та профілактики, а також забезпечення соціального захисту хворих.

Застосування законодавства у сфері захисту середовища життєдіяльності є складним процесом, що вимагає не лише ефективного регулювання, але й чітких механізмів реалізації правових норм. Державні органи, відповідальні за контроль і забезпечення безпеки середовища, відіграють ключову роль у цьому процесі, проте стикаються з низкою викликів.

Реалізація правових норм здійснюється через впровадження екологічних стандартів, визначених, зокрема, Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища». Важливим механізмом є екологічна експертиза, передбачена Законом України «Про оцінку впливу на довкілля», яка зобов'язує підприємства отримувати дозволи на діяльність, що може мати значний вплив на довкілля.

Основні контролюючі органи – Державна екологічна інспекція України та Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України, а також Державна служба з надзвичайних ситуацій, що відповідає за ліквідацію наслідків екологічних катастроф. Водночас проблеми, такі як недостатня ефективність контролю, низький рівень екологічної свідомості, та складність у координації між державними органами, ускладнюють виконання законодавства.

---

²⁰ Рішення Київського районного суду м. Одеси від 3 вересня 2018 р. у справі № 520/10475/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76195256> (дата звернення: 09.02.2024)

²¹ Статистика з ВІЛ і ТБ в Україні: серпень 2023 року. *Центр громадського здоров'я МОЗ України*. URL: <https://phc.org.ua/news/statistika-vil-i-tb-v-ukraini-serpen-2023-roku> (дата звернення: 03.01.2024)

²² Політична декларація Ради високого рівня ООН з питань боротьби з туберкульозом. 2023 р. URL: <http://surl.li/qfajz> (дата звернення: 29.01.2024)

Для подолання цих викликів необхідно вдосконалити систему контролю, підвищити рівень екологічної освіти серед населення та бізнесу, а також забезпечити ефективну координацію між органами через створення спільних робочих груп та публічних реєстрів екологічних порушень.

Результати. Аналіз чинного законодавства України у сфері захисту безпечного середовища життєдіяльності людини виявляє низку прогалин, зокрема відсутність чітких процедур доведення шкоди та встановлення причинно-наслідкового зв'язку між діями порушників і наслідками для довкілля, життя та здоров'я людей. Це ускладнює захист медико-екологічних прав у судових спорах і часто заважає реалізації права на відшкодування шкоди. Для покращення правозастосування необхідно посилити відповідальність за порушення норм у сфері забезпечення безпеки середовища життєдіяльності людини, збільшуючи розмір штрафів і запроваджуючи можливість призупинення/заборону діяльності підприємств, що систематично порушують норми чинного законодавства. Також слід вдосконалити механізми експертної оцінки та моніторингу, забезпечуючи прозорість і громадський контроль за їх результатами, а також розробити чіткіші критерії для оцінки медико-екологічних ризиків та шкоди для життя і здоров'я людини.

Перспективи розвитку законодавчої бази та судової практики в Україні повинні враховувати міжнародні стандарти, зокрема практику Європейського суду з прав людини та положення Орхуської конвенції. Важливим є створення єдиної платформи для обміну інформацією та координації дій між Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України, Державною екологічною інспекцією та іншими відповідними органами. Крім того, підвищення рівня екологічної свідомості серед населення та бізнесу є критичним для ефективної реалізації екологічного законодавства, що потребує активної участі громадськості у процесах прийняття рішень.

Висновки

Результати дослідження свідчать про необхідність вдосконалення законодавчої бази у сфері захисту безпечного середовища життєдіяльності людини. Існуючі правові норми мають бути доповнені чіткими механізмами правозастосування та доказування екологічних правопорушень, що сприятиме більш ефективному захисту прав громадян на безпечне довкілля. Пропонується посилити відповідальність за порушення екологічних норм через введення більш жорстких санкцій та вдосконалити механізми екологічної експертизи і моніторингу.

Подальші дослідження повинні зосередитися на інтеграції міжнародних стандартів у національне законодавство, зокрема практики Європейського суду з прав людини у сфері захисту екологічних прав. Крім того, необхідно розробити єдину платформу для координації дій між державними органами, що відповідають за екологічну безпеку, і підвищити рівень екологічної свідомості серед населення. Це дозволить забезпечити сталий/збалансований розвиток суспільства, підвищити рівень захисту довкілля, безпечного середовища життєдіяльності людини та здоров'я громадян в Україні.

Анотація

Ця стаття присвячена аналізу безпечності середовища життєдіяльності людини у контексті судової практики та законодавства України. Розглядаються ключові теоретичні основи поняття «середовище життєдіяльності людини», його складові та значення для здоров'я і добробуту громадян. Окрема увага приділяється законодавчому регулюванню цього питання в Україні, зокрема основним нормативно-правовим актам, що регулюють безпеку середовища життєдіяльності. Стаття аналізує судову практику у сфері захисту безпечного середовища життєдіяльності, підкреслюючи складності доведення порушень та спричиненої шкоди. Виявлено прогалини у чинному законодавстві та запропоновано рекомендації щодо його вдосконалення. Розглядаються перспективи розвитку законодавчої бази та правозастосовної практики з урахуванням міжнародних стандартів у даній сфері. Стаття містить пропозиції щодо подальших досліджень і вдосконалень правового регулювання для забезпечення належного рівня безпеки середовища життєдіяльності людини та захисту прав людини.

Література

1. Блащук Т.В. Медичний кодекс чи Кодекс з охорони здоров'я? /Т.В.Блащук, І.В.Гушук, О.М.Вівсянник // Р68 Роль і значення Основ законодавства України про охорону здоров'я для системи охорони здоров'я і забезпечення прав людини: збірник наукових статей. Упорядники: І. Я. Сенюта, Х. Я. Терешко. Львів: ЛОБФ «Медицина і право». 2022. 114 с., С. 8-11. <https://medcom.unba.org.ua/assets/uploads/Lviv/Zbirnyk.pdf>
2. Водний кодекс України від 6 червня 1995 року № 213/95-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 24. Ст. 189.
3. Всесвітня організація охорони здоров'я. Забруднення повітря і здоров'я: доповідь. Женева: ВООЗ, 2016.

4. Дешик О. З. Формування системи громадського здоров'я в Україні: вчора, сьогодні, завтра. *Розвиток системи громадського здоров'я України в умовах війни та післявоєнної відбудови*: матеріали всеукраїнської наукової конференції з міжнародною участю (м. Ужгород, 5–6 жовтня 2023 р.). Ужгород, 2023. С. 79–83. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/54929>
5. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3–4. Ст. 27.
6. Кодекс цивільного захисту України від 2 жовтня 2012 року № 5403-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2013. № 34–35. Ст. 458.
7. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості у процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Орхуська конвенція) від 25 червня 1998 року. *Офіційний вісник України*. 1999. № 31. Ст. 246.
8. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
9. Концепція сталого розвитку, прийнята на Саміті Землі в Ріо-де-Жанейро, 1992 рік. *Доповідь ООН*. Нью-Йорк: ООН, 1992.
10. Панкевич О., Гаврильців М. Концепція захисту екологічних прав у практиці Страсбурзького суду: деякі загальнотеоретичні та філософсько-правові аспекти. *Право України*. 2023. № 6. С. 51–67. DOI:10.33498/loiu-2023-06-051
11. Політична декларація Наради високого рівня ООН з питань боротьби з туберкульозом. 2023 р. URL: <http://surl.li/qfajz> (дата звернення: 29.01.2024).
12. Постанова Верховного Суду від 29 листопада 2023 р. у справі № 537/3673/21. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/115423806> (дата звернення: 03.01.2024).
13. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 року № 1264-XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 41. Ст. 546.
14. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23 травня 2017 року № 2059-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2017. № 29. Ст. 315.
15. Про систему громадського здоров'я: Закон України від 6 вересня 2022 року № 2573-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2022. № 44. Ст. 386.
16. Рішення Київського районного суду м. Одеси від 3 вересня 2018 р. у справі № 520/10475/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/76195256> (дата звернення: 09.02.2024).

17. Скупейко А. В. та ін. Правове забезпечення соціальної безпеки в контексті сталого розвитку. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. 2024. Вип. 41. С. 381–386. <https://doi.org/10.5281/zenodo.13823792>

18. Справа «Кац та інші проти України» (заява № 29971/04): рішення Європейського суду з прав людини від 6 травня 2009 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_485#Text (дата звернення: 10.01.2024).

19. Справа «М.К. проти України» (заява № 24867/13): рішення Європейського суду з прав людини від 15 вересня 2022 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_i18#Text (дата звернення: 21.01.2024).

20. Справа «Оял проти Турецької Республіки» (Заява № 4864/05): рішення Європейського суду з прав людини від 23 березня 2010 року URL: http://medicallaw.org.ua/fileadmin/user_upload/pdf/19_oial.pdf (дата звернення: 03.01.2024).

21. Статистика з ВІЛ і ТБ в Україні: серпень 2023 року. *Центр громадського здоров'я МОЗ України*. URL: <https://phc.org.ua/news/statistika-vil-i-tb-v-ukraini-serpen-2023-roku> (дата звернення: 03.01.2024).

22. Хожило І. І. Охорона респіраторного здоров'я як напрям державної політики України: наукова дискусія у фокусі пандемії та війни. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2023. № 4. С. 61–68. DOI <https://doi.org/10.51547/ppr.dp.ua/2023.4.10>

Information about the author:

Blashchuk Tetiana Volodymyrivna,
<https://orcid.org/0000-0002-0605-1920>

Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor,
Head of the Department of Civil Law Disciplines
I. Malynovskyi Scientific-Educational Institute of Law,
Expert of the Jean Monnet Center of Excellence
of the Erasmus+program
“European Solutions Hub“

The National University of Ostroh Academy
2, Seminarska str., Ostroh, Rivne region, 35800, Ukraine